

Tako so stare ljudstva bogove svojiga basnoslovja (mitologije), imenitne čase iz svoje zgodovine ali vredne rojake v večnim spomini ohraniti navado imeli, de se tudi njih mlajši v te spomine, kakor v ogledala junaške, krepóstne, bogoljubne nekdanosti in umnosti svojih očakov ogledávajo, in de jim pri tem ogledu samo od sebe v misel pride, kako slavne in krepóstne sprednike so imeli in de rekó: „Glejte, de bomo tudi mi našim sprednikom enaki!“ *)

Vém, de si vsakdo izdelkov imenitnih umetnikov napraviti ne zamore; pa saj svoje stanice si zamore olepšati z nekterimi podobami iz gipsa, kakoršne večkrat Lahi po naših krajih prodajajo, ktere pa malokdo kupuje, akoravno jih je včasih dosti lepih viditi. Tudi take majhne reči dober slaj po malim obuditi znajo. Ali bi se ne dalo po zgledu Karlovčanov za izučenje umnih mladenčev v ti umetnosti kaj storiti?

(Konec sledi.)

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

Zavoljo slabe letine lani odpovedano sadno razstavo je c. k. kmetijska družba letas v prvič napravila in ni veliko manjkalo, bi bili mogli tudi to odpovedati, zakaj letašno silno gorko poletje je naredilo, de je letas sadje večidel zgođe dozorelo in de je naglo gnjiti začelo. Po pravici smo se tedaj mógli bati, de bi se ta prva razstava ne kaj obnesla; tode — čast in hvala rodoljubnim sadjorednikom, ki so nam za razstavo svojiga sadja poslali — ona se je za letašnjo letino in za prvo poskušnjo práv dobro skazala. Imena teh sadjorednikov bojo v zlatih bukvah krajnske kmetijske družbe za vedne čase zapisane ostale, kér možje, ki tako za vsako deželo občekoristno napravo v težkim začetku podpirajo, po pravici zaslužijo čast in hvalo cele domovine.

De je pa sadjoreja za krajnsko deželo silno koristna reč, kdo more to tajiti? Lepo dobro sadje nam k živežu pomaga, nam veliko dobička prinese, nam premoženje povikša in nas v hudi letini lakote varje, so rékli gosp. Pirc in to rečemo tudi mi. Le poprajsajte Dolence, koliko so jim letas češplje vergle, ki so jih tolikanj v Terst prodali — in slišali boste odgovor, ki poterdí resnico naših besed. Kakoršna je s češpljami, taka je tudi z drugim sadjem, ali naj ga kmetovavec pelje na terg, ali naj ga domá vžije sroviga ali kuhariga, ali naj móst iz njega nareja — vselej mu veliko odrine. Še ložeje in po vikši ceni se bo pa sadje spčalo, kadar bo železna cesta v našo deželo dokončana. Kakor že zde Kerške rake iz Dolenskiga vozijo na Dunaj, kjer jih po lepi ceni prodajajo, tako se bo godilo tudi z žlahtnim sadjem. Memo gredé hočemo bravam povedati, de smo v nekterih Dunajskih bolj imenit-

kosti v trupu sestavljene, kako meso in žile po njem leže, kako se ta lega spremenuje v ravnim ali sključenim stanu človeka, le taki podobár — pravimo — je umetnik imenovati. Kdor se tega učil ni, ostane vse svoje žive dni mojsterskaza, kakoršnih je po Slovenskim silno veliko. To spričujejo njih dela, kakoršnih po potih, pa še clo po naših cerkvah vidimo. Pridemo v cerkev in zagledamo podobo Kristusovo ali kakšniga svetnika, od taciga mojstra izdelano, smejati in jeziti se moramo, namesto de bi molili. Slovenci! ali ne zasluži naš izveličar, kteriga molimo, in svetniki, ktere častimo, de bi saj v spodobni podobi pred nami stali? Mojsterskih dél ne more vsaka cerkev imeti, to je res — ali tacih figúr tudi nesmemo terpeti.

Vredništvo.

*) Kje si slovenski umetnik, de izdeluješ iz lepiga kamna ali pripravniga lesa z umetnim dlétam Andreje in Herbarte Turjaške, Valvazorje, Dolinarje, Vodnike, Kopitarje in sto drugih?

nih kerčmah (oštarjah) na listih, na kterih so posamesne jedi na ponudbo zaznamovane, tudi krajnske rake „Krajinische Krebsen“ zapisane brali. In gotovaje, de že zdaj Dunajčanje lepši krajnske rake jedó, kakor mi.

De bomo pa mogli sadje po večji ceni prodajati, ga moramo požlahtiti. Žlahtno sadje je veliko bogastvo kmeta. Ravno v ta namen je kmetijska družba, ki se vseskozi za prid kmetijstva poganja, napravila letas razstavo domačiga sadja, ktero bo s pomočjo rodoljubnih prijateljev odsihmal vsako leto in sicer po dvakrat napravljala: eno za bolj zgodno ali poletnisko, drugo pa za bolj pôzno ali jesensko sadje.

Velik dobiček take razstave je očiten, kot beli dan. Pervič se bomo soznani z vsimi plemeni domačiga sadja, de bomo saj zvedili, kakoršne plemena ali sorte sadja na Krajnskem rastejo, kar do zde njih ne vé. Domače rudarstvo, živalstvo in zelstvo poznamo po popisih in naberih gospoda Haketa, gosp. Freyerja, gosp. F. Šmidta in gosp. Fleišmana; — domačiga sadja pa ne poznamo. Ali je to práv? Iz tega namena se pa tudi očitno kaže, de v sadno razstavo ne gredo samo žlahtne plemena, ampak vsaktero sadje, ki na Krajnskem raste, in de se motijo tisti kmetovavci, ki so mislili, de ne smejo bolj navadniga sadja poslati v razstavo.

Druga dobrota sadne razstave je, de bomo zvedili, kje de nar lepši sadje raste, kteri sadjoredniki de imajo nar žlahtniši plemena. Ali ni to velika dobrota za vsaciga sadjorednika, de zvé, od kod zamore žlahtnih cepičev taciga sadja dobiti, ki mu je pri ogledu sadne razstave nar bolj dopadlo! Ali ni to nar ložeji pot, žlahtniga sadja pridobiti si, in domačo sadjorejo sploh povzdigniti? Vsak sadjorednik, ki je svoje sadje v razstavo na ogled dal, bo gotovo z veseljem nekoliko cepičev tistimu podaril, ki ga bo za nje prosil. In kdo bi si ne želel cepičev posebno žlahtnih jabelk, ki so jih letas visokorodni grof Blagaj iz Polhoviga Gradca, gosp. fajmošter Rêš ravno od ondot, žlahtna gospá Vestovka iz Šenpetra poleg Krajnja, gosp. Šmidt iz Šiške, gosp. fajmošter Uršič iz Kamnegorice, Grega Sedušak iz Tujine, kmetijska družba iz svojiga verta, in še več družih sadjorednikov, ki so svoje sadje v letašnjo razstavo dali in ktere bomo posamesno v nasledbi tega sostavka s pohvalo imenovali? Kdo bi ne želel posebno žlahtnih hrušk, ktere smo od stariga gospoda Seuniga, gosp. grofa Blagaja, žlahtne gospé Vestovka, gosp. F. Greselna, gosp. Hudovernika in od še več družih v razstavi vidili? Že iz samiga tega namena zasluži sadna razstava, de jo vsak pravi domorodec z gorečo ljubeznijo objame in podpira, kolikor mu je moč.

Tretji namen sadne razstave je slovenske imena zvediti, ktere so vsakterimu sadju v raznih krajih navadne. De nam je tudi ta vednost silno potrebna, smo se pri ti razstavi živo prepričali, kér smo vidili, de je bilo veliko sadja napčno imenovaniga in de eden izmed nar pridniših kmetov, ki ima veliko žlahtniga sadja in se práv pridno s sadjorejo pečá, več kot polovice svojiga sadja ni vedil imenovati. Vidili smo, de imamo na Krajnskem veliko plemen tistih jabelk, ki se po nemško sploh „Reinette“ imenujejo, razun tega poglavitniga imena pa v nemškem jeziku še druge perimke imajo, de se zamore boljši sorta ločiti od manj žlahtne. Krajnci imenujejo imenovane jabelka sploh le „kosmače“, brez de bi vedili eniga plemena od družiga po imenu ločiti. Ali bi ne bilo práv, de bi iz vsih krajev krajnske dežele sadje in imena v razstavo dobivali? Morobiti bomo po ti poti vunder kake razločne imena zvedili, kterih dozdej še ne vémo. Ali bi ne bilo práv, de bi se potem v novim ime-

novanji tacih plemen med seboj zastopili in razločne sorte tudi razločno imenovali?

Zdej pa še eno, dragi kmetovavci! Ali taka razstava ni nar lepši in nar pripravniji ter imenovati, po katerim se sadjorejic in njegovo žlahtno sadje po celi deželi nar ložeje razglasi in takim sadjorednikam, ki se s prodajo sadja pečajo, tudi nar ložeje kupcov privabi in nakloni? Dostikrat jim ne bo treba žlahtniga sadja na terg nositi: naročila bojo dobivali clo iz daljnih krajev in prav lahko svoje pridelke spečali.

Letašnja sadna razstava je bila za ogled namerjena le za 7 dni; ker se je pa vsaki dan toliko ogledovavcov iz vsih stanov k nji drenjalo, posebno pa ob nedeljah, smo jo mogli odperto imeti skozi 11 dni, akoravno je sadje že zlo gnjiti začelo. Vsaki dan je prišlo sploh nar manj po 100 ogledovavcov; prihodnje leto jih bo pa še več, ker se je ta razstava zdej še le prav razglasila in prihodnjim razstavam dobro ime naklonila.

(Dalje sledi.)

Avstrijsko vojništvo.

Ker je ravno sedaj čas vojaških nabér (rekrutiring), bo morde bravam vseč slišati, koliko vojakov imajo naš Cesar. Letašnji vojaški imenik popiše število avstrijske vojne (armade) takole:

Avstrijska vojna obstoji navadno iz 58 pešnih in 17 graničarskih regimentov, iz 20 bataljonov granatirjev, 96 kompanij strelcov ali jagrov in 6 bataljonov posádnih vojakov (Garnizon), katerih skupno število ob mirnih časih je 287,000 mož; razun teh je še 37 regimentov konjikov z 42,900 možmi; 5 regimentov topnikov (Feld-Artillerie), 12 kompanij lumbardirjev in ognjevnikov (Bombardier- und Feuerwerker-corps) z merništvm vred 42,000 mož; potem pride še 14,500 mož družih vojaških zborov.

Cela cesarska vojna (armada) znese tedej skupej v mirnih časih okoli 369,000 mož, ktera ima pa zdej le okoli 250,000 mož. Ob času vojske pa se povzdigne cesarska vojna blizo do 800,000 mož, ker Cesar pokličejo 70 regimentov brambovcov in več drugih bataljonov skupej.

Razun imenovane vojne imajo Cesar še okoli 15,000 tacih mož v svoji službi, ki ne gredo v vojsko, in ti so Njih lastna straža (Leibgarde), deželni stražniki (Gensdarmes) in mestni stražniki ali policaji.

Urno, kaj je noviga?

(Nov planét). Število nebnih stvari je zopet več. Neki Francoz je najdel na nebu dosihmal še neznano premikavno zvezdo ali planét, ki se kakor naša zemlja okoli sonca suče in od njega svitlobo in gorkoto dobiva.

(Pavola namesto smodnika ali pulfra). Nekdo je najdel navadni pavoli grozno moč smodnika dati. Ko smo to novico prvič slišali, smo se posmejali in mislili: ta je pa spet bôsa. Pa ni. Uni dan smo sami pavolo v rokah imeli, ki se da zasmoditi kakor smodnik. Navadna pavola, v nar hujši solitarjevi kislini namočena, potem pa z vodó dobro sprana in posušena, je smodniku v svoji môči popolnoma enaka. Kmalo bomo tedej s pavolo namest pulfra streljali!

(Tudi češplje letas v drugič cvetó). Iz Podzemlja na Dolenskim nam gosp. fajmošter pišejo, de je več češpeljevih drevés začelo v drugi polovici Ki-

movca cveteti; dve drevesi ste v njih vertu zdaj popolnoma zeleni, kakor na spomlad; dve ste pa v nar lepšim cvetji.

(Grozna nesreča na Goriškem) se je na Šoči (Izonco) pripetila 18. dan tega mesca. Cela ladja, na kateri je bila ena kompanija strelcov (jagrov) in še več drugih ljudi se je potopila; le malo jih je živih iz vode prišlo.

(Tergatva v Ipavi) se je sicer letas na obilnosti pridelka le po srednji meri obnesla; pridelano vino bo pa bojè še boljši od 1834. leta. Grozdje je skozi in skozi popolnoma dozorelo in takrat, ko je drugod zlo deževalo, je pri nas nar lepši vreme bilo.

Oznanilo c. k. deželniga poglavarstva.

V 126. 127. in 128. listu Ljubljanskih nemških Novic je naše c. k. deželno poglavarstvo naslednji Cesarski ukaz na znanje dalo:

Presvitli Cesar so po prečastnim sklepu od 18. Maliga travna tega leta ukazali, de se imajo zemeljni ali gruntne davki na Krajnskem in v Blaški kresli na Koroškem za prihodnje leto 1847 po storjeni razsodbi cesarskiga zemljomerstva oznaniti in po ti razsodbi od sleherniga posestnika odrajtovati. Na celo Krajnsko deželo pride tedej za prihodnje leto 682,475 gold. in 15 kraje. zemelniga ali gruntne davka; na Blaško kresijo pa 161,718 gold. 47 kraje. in trije vinarji srebra.

Hišni davki se imajo tudi prihodnje leto po dosedanjih postavah in sicer ravno tako, kakor v leti 1846 odrajtovati.

Kolikor je cesarskiga davka vsakterimu posestniku plačati odločeno, toliko ga mora odrajtati brez ozira na druge štibre, ki jih ima posestnik še sicer plačovati.

Tlaka, desetina in vsi drugi gosposkine davki ostanejo pri starim, in se morajo kakor dosihmal tudi za naprej brez vpornosti in na tanjko odrajtovati; pa tudi to ima pri starim ostati, de imajo gosposke svojim podložnikom tudi prihodnjič od vsih tukaj imenovanih davkov, od desetine i. t. d. peti del (tal) odpisati.

V Ljubljani 2. Kozoperska 1846.

Jožef baron Weingarten,
deželni poglavar.

Karl grof Welsperg Raitenau in Primör,
c. k. poglavarjev namestnik.

Dr. Simon Ladinig,
c. k. poglavarovski svetovavec.

Današnjemu listu je perdjana 23. doklada. in pa od c. k. ilirskiga deželniga poglavarstva ravno zdej na svitlo dano podučenje, kako krompir ali korún gnjilobe obvarovati, in kakó z gnjilim krompirjem ravnati.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	24. Kozoperska.		19. Kozoperska.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	25	2	25
1 » » banaške....	2	30	2	42
1 » Turšice.....	1	30	1	33
1 » Soršice.....	—	—	1	50
1 » Reži.....	—	—	1	34
1 » Ječmena.....	1	13	1	10
1 » Prosa.....	1	9	1	10
1 » Ajde.....	1	13	1	6
1 » Ovsa.....	—	52	—	52

skorjo očistiti, pomaži deblo z apnjeno vodo (pobéli jih).

10. Gnjile luknje, trohljivi žlambor in oskrumbe dreves čisto čisto iztrebi in bolán les izdolbi iz debela noter do zdraviga. Potem rane in luknje zamaži z naslednjim mazilom, ki je nar bolj potejeno. Vzemi po enaki meri kravje dlake in kravjiga blata, 2 dela ilovce in 1 funt terpentina, in naredi si zdravilno mazilo.

11. Suhe veje poreži in lepo očisti drevó.

12. Popravi vertni plot ali ograjo, ali jo pa z noviga naredi.

13. Zimsko sadje pobéri z dreves, preden hud mraz nastopi.

14. Shranjeno sadje dobro pregleduj, in kar je gnjiliga odbéri in porabi. Pešek ne pusti proč vreči.

15. Pripravi si dobre persti za tiste drevesa, ktere misliš na spomlad presaditi; polivaj v ta namen perst z gnojnico.

16. Pride huda zima, de za pečjo sedi, vzemi krajnskiga vertnarja v roke, béri ga otrokam in družini in razlagaj jim, kar še ne razumijo. Če vsaki dan le dva listika družini na tanjko prebereš, bo na koncu zime cele bukvice v glavi imela in ljubezin do sadjoreje tudi v sercu. Verjemi nam, de se ne boš kesal! (Morawsko-slezki časopis pro lid.)

Misli v krasnih ali lepih umetnostih.

(Konec.)

3. Obrazništvo.

Kar dolbnik z dletam dela v marmorji ali v kakim drugim kamnu, to obraznik ali malár dela s čopičem (pinzeljnam) in z barvo na platni ali papirji, jeklorez (Stahlstecher) z iglico v jekli, lesorez (Holzstecher) v lesi i. t. d.

Tem umetnikom je odločeno, ne samo tje po verhi podobe izobraziti, temuč tako, de se v podobi razodeva tudi duh in lastnost tiste osebe ali reči, ktero hočejo pred oči postaviti.

Predmêt teh umetnikov pa mora biti vreden umetniga dela, kér ima tudi ta umetnost namen, nam kaj važniga pred oči postaviti. Kdor ne vé, de to ni obrazniška umetnost, de se ta ali una reč le samo z barvo izobrazí, ta bo zastonj nar bolj žive barve v lončiku mešal, — nikdar se ne bo bojinja umetnost na to piškavo čekanje ozerla!

„Kje so pa naši Rafaeli, Ticijani in še več drugih imenitnih obraznikov?“ — mi bo kdo rekel. Vém — in de bi tako ne vedil! — de jih ni; vunder pa so tudi pri nas premožni ljudje, kteri od ptujih umetnikov obrazniške dela kupujejo. Ali bi se ne moglo takimu umetniku naročiti, bodi si Nemec, Francoz, Anglež ali Lah: „izobrazí ti meni to in to“ — kar bi se namreč umnimu človeku vredniga zdelo iz domorodne zgodovine i. t. d. Dobé se tudi v našem narodu umni mladenči, kteri bi se lahko teh umetnost izučili, kakor so tudi Karlovčanje, naši sosedje, v svojo veliko čast, poslali eniga v Rim, *) de se obrazništva izučí. De bi se le, kadar nazaj pride, domače zgodovine lotil in de bi se mu delo po vrednosti cenilo!

Čudna novica kmetovavcam.

V Egiptu so v mumijah, to je: v umetno posu-

šenih človeških in živinskih truplih, tavžent lét staro pšenico našli. Dva angležka kmetovavca, Batson in White sta jo z nar večí marljivostjo vsadila in si grozno velik pridelk pridobila; prvi je dobil od eniga zerna 1700, drugi pa 2400 zern. Polna veselja sta razdelila množico pridelane pšenice med 113 kmetovavcov. — Takó piše Augsburski časopis (Augsburg. Zollvereinsblatt) v 50. listu lanjskiga leta. — Kakor smo to novico kupili, tako jo prodamo.

Nismo zvedili, kako se je razdeljeno seme nadalje obnašalo; to pa je gotovo, de kdor žitno seme, v posamesno narejene ljuknice sadi, si veliko veliko več pridelka privabi, kot tisti, ki ga seje. Čudapolni zgorej imenovani pridelk egiptovske pšenice (če je res) ni tedej samó rodovitnemu semenu, ampak tudi sadenju zern perpisati.

Vémo, de bi takim kmetovavcam, ki imajo veliko zemljiša in njiv, sadenje žita prezamudno bilo; takim to ravnanje tudi ne priporočujemo. Menj premožnim kmetam pa in takim seljakam, ki svoje zemljiše lahko trikrat na leto obdelajo, svetjemo pšenico saditi namesto jo sejati. Naj poskusi, kdor ne verjame.

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

(Nadalje.)

Sadna razstava je bila letas v hiši križanske gosposke, kjer so gosp. Pregel, oskerbnik imenovane grajšine, eno izbo radovoljno odpérli, ki je bila za letašnjo razstavo ravno primerna. Krog in krog izbe in po sredi so mize stale, ktere so bile po verhi z lepim zelenim maham pokrite in na mahi je ležalo sadje, vsakteriga sadjorednika posebej; na večí tablici je bilo zapisano imé sadjorejca, na majhnih listikih pa sadjorejcu znane imena razstavljeniga sadja; gospod Dr. Struppi in gosp. Leskovic sta poslano sadje práv prijetno na ogled postavila.

38 razstavnikov je dalo mnogo sadja v razstavo, nar več ga je bilo iz Ljubljane, nekaj iz Ljubljanske soseske, iz Gorenskiga in pa Notrajskiga, nekaj iz Goriškiga. Iz Dolenskiga pa nismo dobili ne ene peške? Kakó je pač to? Dolenci imajo veliko in lepiga sadja; na Dolenskim ima kmetijska družba pridne in visoko spoštovane ude; sadna razstava je bila v Novicah in v nemškem Ljubljanskim časopisu večkrat oznanjena; velika korist sadnih razstav je spoznana tudi od družih kmetijskih družb, ki jih vsako leto napravljajo v svoji deželi; kako je pač to, de nismo iz Dolenskiga ne eniga jabelka vidili? Tudi iz Moravč in družih v sadji bogatih krajev ni bilo v razstavi nič viditi, kar smo tolikanj bolj obžalovali, kér v taci krajih je sadje bolj po krajnskimi imenih znano. Letina sicer za sadje, posebno za jabelka, letas ni bila posebna, tudi je vse sadje bolj zgodno bilo in je naglo gnjilo — ali je morebiti to sadjorejce na Dolenskim zaderžalo, de niso mogli perve sadne razstave s svojimi pridelki pomnožiti? Res je, de je bila sadna razstava nekoliko prepòzno napravljena, tode letas ni moglo drugači biti, kér so tisti možje, ki so sadno razstavo poskerbeli, pri velikim kmetijskim zboru v Gradci bili, od kodar so še le 22. Kimovca domú prišli.

Oznanili bomo sedaj poredama imena tistih sadjorednikov, ki so iz svojih vertov sadja v razstavo poslali, ali pa od kod drugod ga poskerbeli:

Gospod Jernej Uršič, fajmošter iz Kamnegorice na Gorenskem, so poslali 6 breskev take debelosti, de grejo le 3 na 1 funt; škoda de so prenašlo zgnjile, de nismo mogli njih okusa presoditi. Razun teh so poslali: pešek posebno debelih marelc, potem 2 vodeníci, 3 pozimske puternice in pa 5 jabelk nekiga posebniga plemena, ki se da brez vse prizadeve

*) Slovenskim izobraznikom po deželi bi ne bilo treba, v Rim iti, kér bi se za svoj namen že dovelj naučili v Gradci, Ljubljani, Celovci, v cesarskih ali pa obertniških šolah. Vredništvo.

skozi 2 leti ohraniti, česar so nas gosp. fajmošter že pred 3. leti prepričali, ko so nam mesca Malitravna za gostovanje presvitliga nadvojvoda Ivana tacih 2 leti starih sladkih jabelk v Ljubljano poslali. Gospod fajmošter jih imenujejo Kamnogoriške sladke jabelka.

Imenovane jabelka imajo veliko vrednost in marsikteri sadjorejc si bo želel, tacih cepičev od gosp. fajmoštra dobiti, ki mu jih bojo ta ljudomili gosp. domorodec radi podarili.

Z lepim sadjem se je obnesel Miha Bizjak, kmetovavec iz Dražovnika v Dobrovski fari, ki je 6 plemen jabelk, potem hrušk, breskev in lepih orehov v razstavo dal. Posebno žlahtna sta bila 2 malinčarja (langer rother Himbeerapfel) in pa 2 gambovca.

Žlahtna gospá Vestovka so nam iz svojiga velikiga, od rajnkiga gosp. profesorja Vesta napravljeniga Šenpeterskiga verta poleg Krajnja 26 plemen jabelk, 15 plemen hrušk, in 6 grojzdov španskiga plemena v razstavo dali. Vestovkno žlahtno sadje zasluži s posebno hvalo imenovano biti, in če hočemo resnico govoriti, moramo reči, de je veči del žlahtnih jabelčnih in hruševih dreves, ki jih ima kmetijska družba na svojim vertu na Poljanah, iz verta rajnkiga gospoda Vesta dobila. Hvaležniga serca se tukaj spomnimo velikih zaslug rajnkiga gosp. profesorja za krajnsko sadjorejo; le škoda, de nam je nemila smert neutrudljiviga učenika prezgodej vzela!

(Dalje sledi.)

Očiten dokazik, kako koristna je razdelitva občnih pašinj.

Pod napisam „Odperto pismice na posestnike Dolškiga pašnika 18. Sušca tekočiga leta“ je bilo govoreno od razdeljenja občne pašnje. Veliko let so se Dolanje s svojimi nasprotniki prepirali zavoljo pravice občne pašnje; veliko so si pravdni gospodje perzadevali, jih zediniti, tode vse je bilo zastonj. Še le sedanji Berski gospod komisár so pravično reč práv dognali, in s svojim bistrim umam deležnike imenovaniga pašnika prepričali obilniga prida, kteriga razdelitve občnih pašnikov v sedanjim ljudí polnim času kmetam prinesejo. In zares, berž ko so se bili imenovani deležniki med seboj zastopili, je jel vsak svoj odločeni del s tolikim veseljem ali za njive okopovati, ali za travnike oglešтовati, de je bilo kaj. In glejte! njih trud ni bil zastonj; oni so že prvo leto na nekdanjim zapušenim pašniku 319 mernikov prosá in 190 voz merve pridelali.

Prerajtajte, ljubi braveci, koliko ta pridelek v denarjih znese in primerite ta dobiček temu, kar je pusta gmajna poprej vergla — zposnali boste, de so Dolanje zdej premožniši možjé, kot so poprej bili, zato kér so v prid obernili, kar je veliko let mertvo in brez dobička ležalo. Ali vas ta izgled nič ne mika, ki imate še kaj tacih pašnikov, na ktere le živino gonite, de pod milim nebam strada?! —

O—n.

Nova šola v Černučah poleg Ljubljane.

Z velikim veseljem smo slišali, de se bo okoli sv. Martina v Černučah nova šola odperla. Večidel so bližni ljudomili grajšaki k njeni napravi pripomogli, Černučanje pa ji bojo dajali, kar bo vsako leto potrebovala. To je častno slišati od Černučanjev, ki so si še le v poslednjim času lepe orglje in imenitne zvonove napravili, pri kterih se je naš Samaša zopet nepremagljiviga mojstra skazal. — Slišali smo tudi, de otroci, ki bojo šolo obiskovali, ne bojo imeli šolskiga plačila odrajtovani, kar je tudi práv pametna in koristna naprava, od ktere smo v Novicah že večkrat govorili.

Bog ti daj dobro srečo, ljuba Černuška šolice! tvoje naprave in tvojih dobrotnikov se bojo še pozni vnuki s hvaležnostjo spomnili. Ti si lep izgled Ljubljanski okolici, ktera je grozno zapušena, kar šole vtiče. Černuška šola je zopet pokazala, de se že dajo šole po kmetih napraviti, če se le mož najde, ki ima pravo ljubezin do človeškiga naroda v sercu. Dr. B.

Domačinstvo.

Nekaj iz življenja slavniga gosp. F. A. Ciglerja.

Ptujšina slavnim možém dostikrat veči čast skazuje, kot domovina. To je že stara pa žalostna resnica. Taka se je godila tudi našimu slavnimu domorodcu, gosp. Francetu A. Ciglerju, ki je pred 4 leti na Dunaji umerl. Vredništvo nemškiga natoroslovskiga časopisa v Kaslu (Zeitschrift für Malakozoologie) je kmalo po smerti gosp. Ciglerja prošnjo razglasilo: de bi saj kdo popisal in na znanje dal življenje tega možá, ki se je za natoroznanstvo toliko poganjal in toliko zaslug pridobil. Naš gosp. F. Šmidt, iskreni podpornik vsiga dobriga, so si veliko prizadjali, imenovano prošnjo spolniti, in so, kar so mogli zvediti, v ravno tistim časopisu letas na znanje dali. Kar smo tamkej brali, oznanimo tukaj bravcam Novic, kterih namen je: častí vredne Slovence tudi po smerti častiti. Gosp. F. Šmidt takole pišejo:

„Franc Andrej Cigler je bil 1. dan Kozoperska leta 1761 v Ljubljani rojen, kjer je pod milim varstvom svojih staršev osmo šolo dokončal. Potem se je na Dunaj podal; od goreče ljubezni do natoroznanstva vnet, je za službo prosil pri cesarskim muzeumu, in je bil v leti 1806 varh tega muzeuma izvoljen. Odslej je bil naš Cigler v svoji nar veči sreči; noč in dan se je vedel v ti vednosti, posebno v poznanji in popisovanji pozemeljskih in povodnih zaklêpnic ali školjk (Conchylien); je več poprej neznanih plemen popisal in si imé visoko učeniga možá pridobil. V leti 1823 je v pokojni stan stopil; 3. Listopada v leti 1842 pa na Dunaji v 81. leti svoje starosti umerl. Ciglerjevo imé bo zapisano ostalo v bukvah slavnih natoroslovcov za vedne čase.“

Veselo oznanilo.

Teržaška in Kopriška škofija, ki je dolgo časa brez vikšiga duhovniga pastirja bila, ga je zopet dobila. Presvitli Cesar so po prečastnim sklepu od 7. Kozoperska tega leta izvolili škofa Teržaške in Kopriške škofije visoke častí vredniga gospoda Jerneja Legata, dohtarja svetiga pisma in dozdanjiga c. k. poglavariskiga svetovavca v Benedkah. Novo izvoljeni milostljivi škof so Krajnc in iz Nakljiga nad Krajnjem domá.

Dopis iz Gradiške.

Vojaki — okoli 8000 glav — ki so se po visokim povelji letas v Gorici snidili, so imeli v nedeljo 18. dan pretečeniga mesca veliko svitačnost (parado) na Štanderskim polji, ki leží blizo Soče (Izonco) na levi strani. Po dokončanim opravili so se vse kompanije razšle, in povernile na svoje staniša. Strelnski batalijon, ki je na desni strani Soče v Podgori, v Lučniku in Moši stanoval, je šel čez Sočo. Perva in druga vožnja ste bile srečni, tretja pa práv nesrečna in grozna. Ko je bila barka na sredi reke, in verh nar veči globočine, morebiti da preveč naložena, ali dnó slabo, se je jela utopivati — strašan krič in jok postane! Med tem se je barka razdvojila, utopila, in potem prazna na verh priplavala. — V barki je bilo tudi več drugih ljudí, vsih skupej pa več ko 160 oséb. Hvala Bogú! da v ti strašni

in voljno odrajtovati, ktere jim on po svoji previdnosti naloži, de je v stanu potrebne in koristne naprave vstanoviti in obderžati, brambo dežel uterditi, in notranje vladanje (vižanje) in ohranitev pravice izpeljati.

Zraven tega se pa najde še druga zaveza med večimi in manjšimi posestniki, to je med gosposkami in njih kmeti.

V krajih, kjer se vrednost vsaciga človeka po njegovi natori dosti ne spozná, mogočniši posestniki svoje zemlje večidel s sužnjimi obdelujejo, ki so jih ali v vojski vjeli, ali na semnji kakor nespametno stvar kupili, in kterih življenje in smert je skorej vse v njih rokah. Tako je bilo nekdaž clo per omikanih Grekih in Rimljanih, tako je še zdaj v jutranjih deželah, per Zamorcih in v enim delu Amerike. Hud stan je dostikrat takih sužnjih, in usmiljenja vredin. Keršanska véra ga je, kamor je peršla, zaterla, ali saj po moči polajšala; in kar je zastalo, si sedanji časi, kjer se bolj miloserčnost od enih strani budi, popraviti prizadevajo. — Drugači je tam, kjer je že popred vsak, tudi nižjiga rodú človek, več usmiljenja in spoštovanja našel, ali kjer je moč keršanstva serca omečila, in šege omikala.

Per Rimljanih, akoravno so imeli svoje sužnje, se najde že vonder nekaj sedanje naprave. V deželah, ki so si jih podvergli in razdelili, so posamesne zemljiša nekaj poprejšnim posestnikom prepustili, nekaj novim seljanam dali, proti temu, de so jim ti od perdélkov odmerjen del odrajštovali. —

(Dalje sledi.)

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

(Nadalje.)

Gosp. Anton Vertovec, kmetovavec iz Barovnic Verhniške komisije je poslal 5 plemén lepih jabelk, namreč tofeljnov, žlahtnikov, kutnarjev, velikih in malih špiceljnov, in pa 6 hrušk: „bunke“ po imeni, kterim bojé na Gorenskim krote pravijo. Anton Vertovec se je že pri več priložnostih pridniga kmetovavca skazal, in spričal, de mu je mar, s časam naprej iti. Njegovo prizadevanje v sadjoreji zasluži očitno pohvaljeno, in njegov trud v kmetijstvu drugim kmetam v izgled postavljeno biti!

Iz Polhoviga Gradca v razstavo dano sadje nam je očitno pokazalo, de je ondi sadjoreja na visoki stopnji. Visokorodni grof Rihard Blagaj, grajšak v Polhovim Gradci, so si že davnej imé slavniga sadjorejnika pridobili in obilnost žlahtniga sadja mnogoterih plemén, ki so ga v razstavo poslali, je častno spričevala, de so gospod grof po pravici velik prijatelj sadjoreje imenovati. Posebno kar žlahtne jabelka vtiče, jih bo na Krajskim javalne kdo prekosil. Dali so v razstavo 27 plemen jabelk, 9 plemén hrušk in pa nekaj jesenskih breskev. Med jabelki smo vidili razločnih kosmačev, malinčarjev, železnikarjev, čebularjev, robačev, mušancgarjev, jevcgarjev, posebno prijetnih špiceljnov, tofeljnov, vošenk, zamurčkov i. t. d. Nekatere poletne jabelka, posebno rudeči poletni robač (rothe Sommer-Calville), so bile tako lepe, kakor de bi bile še le pred eno uro z drevesa vzete. Razun domačih vodenic so vse pleména žlahtnih hrušk, ktere so gosp. grof v razstavo poslali, iz cepičev izrejene, ki so jih iz Cesarskiga verta v Šönbrunu poleg Dunaja dobili, in ki se tedaj tudi v zemlji Polhoviga Gradca práv dobro obnašajo.

Tudi častitljivi fajmošter iz Polhoviga Gradca, gosp. Janez Reš, so nas razveselili z obilnim in práv žlahtnim sadjem in sicer z 31 plemeni večidel žlahtnih jabelk in pa s 7 plemeni hrušk, ki so jih iz svojiga verta v razstavo poslali. Lepi gambovci, imenitni rozmarinčki, koristni špiceljni, jevcgarji, čebularji, mušancgarji, pisanke, tofeljni in več družih

plemén je lepšalo sadno razstavo, v kteri so se tudi razne žlahtne puternice iz gosp. fajmoštroviga verta práv lepo obnašale. Gospod Reš so s poslanim sadjem očitno pokazali, de so priden naslednik poprejšnjiga fajmoštra in verliga sadjorejca v Polhovim Gradci.

(Dalje sledi.)

Dopis z Ipavskih Verhov.

28. Kozoperska.

Spet se je čas približal kolovrate v roke vzeti. Ljube predice! ste si pripravile pridnih kolovratov? Lanjsko leto so silno hvalili česke in gosp. Ferlanove kolovrate, letas bom pa še jez eniga pohvalil, ki sim ga lanjsko zimo od čast. gospoda Matija Kodeleta, fajmoštra male fare v Kobleglavi na Goriškem kupil in ki je enake velikosti in postave kot česki, razun vretenca, ki je kot krajnsko, le po primeri manjši; sicer je pa še lepši, močnejši in boljši od českiga. Moja kuharca je v eni uri 1230 čevljev dolgo nit na njem napredla, Štrobah pa na českim le 1100 čevljev; torej 130 čevljev več; poleg tega je pa še rekla, de bi bila še več spredla, ako bi mogle roké več delati. Le škoda je, de imenovani gospod fajmošter niso dali več tacihi kolovratov narediti, kér so zares dobri in lični. *) — Korún je tudi pri nas sploh sognjil; le tisti, ki so ga bili pred dežjem skopali, so ga nekoliko obvarvali. Tako je jelo tudi zelje po več zelnikih in repa pa še clo v tropinah — kakor pravijo — gnjiti. Huda nam žuga, in še toliko bolj, kér tudi božjiga zernica — ajde — zavolj vedniga deževniga vremena ubogi ljudje spraviti ne morejo. Tode nikar ne obupati: še čuje Bog nad nami in vé kaj potrebujemo!

J. P.

Alojzjeviše v Ljubljani.

Ko trombe glas, ko zvon doni

J. Koseski.

Njih ekscelencija, milostljivi Ljubljanski knez in škof Anton Alojzi so z začetkam letašnjiga šolskiga leta osnovali v Ljubljani blagorejno **) za mladenče, za katero jim bo naša domovina vedno vedno hvaležna. Modrimu knezu, ki natanjko poznajo potrebe naše šolske mladosti, je že davnej skerb pri serci bila, kako bi se pomagati dalo pridnim pa ubogim mladenčam, zlasti tistim, ki poklic h duhovskemu stanu v sebi občutijo, de bi brez težav, ki jih uboštvo sabo prinese in dostikrat nar boljšim glavam pot v šole zapira ali jih saj v boljšim napredovanji zaderžuje, zamogli svoj visoki namen doseči.

Milostljivi knez so tedaj sklenili v Ljubljani sobivališče (Convict) napraviti za krajnsko mladost, kjer bojo pridni in ubogi učenci ***) od perve latinske šole noter do desete razun obleke z vsim prevedeni, kar jim je za živež in za njih dušno in telesno omikanje potreba. Vadili se bojo tukaj tudi spodobne vunanje obnaše in lepiga zaderžanja, kakoršniga je v sedanjih časih vsakimu človeku, naj bo stanú kakoršniga si bodi, silno potreba.

Ti napravi so dali milostljivi škof Anton Alojzi imé: „Alojzjanum“ (Alojzjev še ali Alojzevo) zató, kér

*) Radi verjamemo, de je imenovani kolovrat hvale vreden. Česki pa ostane vedno oče vsih družih, po njegovi podobi napravljenih. Zató jih pa tudi Ljubljanski mojster Unglert tolikanj prodá, de ima celo fabriko českich kolovratov v svoji delavnici. Škoda de niso na pol cenejši: na tavžente bi jih bil že spečal. Vredništvo.

**) Blagorejna (hiša ali naprava) bi utegnili nar bolj primerno slovensko imé imenovane mladenšnice biti, zató kér bojo učenci v nji v resnici blago rejo prejeli.

***) Letas je 22 učencov v mladenšnici: ko bo pa celo poslopje sozidano, jih bo lahko 80 do 100 tukaj prebivalo, če bo namreč tudi od družih dobrotnikov toliko denarja skupej prišlo, de se bo mogel vsim potrebni živež i. t. d. dati.

žabnike razdelili (kmetijske zemlje, Rusticale), in taki kmetje so mogli dajati zato vsako leto od perdelka deseti del (desetino, Zehend), in še drugo (kazinj), tudi v denarjih plačevati (davk), in svojim gospodam per obdelovanji grajskih zemljiš pomagati (tlako delati). Nekaj teh zemljiš je bilo danih le v vžitek na živôt, ali za celi rod; nekaj pa tudi práv v last; in v spomín, de viši lastnik ali posestnik zemlje je le gospód, je per spremémbi gospodarja se tudi moglo nekaj odrajtovati (deséti, dvajseti denár, prepisnina); gospod je pa zato svojiga kmeta per njegovim posestvi in njegovi pravici varovati obljubil. Semtertje pa za kmeta ni bilo tako dobro, ker je svojimu gospodu, kakor pravijo, s svojim živôtam lastin (leibeigen) bil. Taki niso smeli brez posebniga gospodoviga dovoljenja stanú spremeniti, ne se ženiti, in kar je kterikrat zemlja več rodila, ni bilo toliko njim, kakor gospodu v dobiček; le svoj živež so per zemljiši imeli. —

(Dalje sledí.)

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

(Dalje.)

Grega Sedušak, kmet iz Tujine je dal v razstavo 8 plemén hrušk, 37 plemén pa jabelk, med kterimi je bilo práv veliko žlahtnih. Sedušak se je pri letašnji razstavi med kmeti nar bolj obnesel in očitno pokazal, de po pravici zasluži sreberno svetinjo, ktero mu je kmetijska družba pred 3 leti v hvalo pridne sadjoreje podelila. Oče in sin sta pridna sadjorejca. — Gosp. Janez Smuk, veliki župan na Verhniki je poslal 3 lepe bučnike, gosp. Juri Freiburger iz svojiga verta v Ljubljani 4 pleména žlahtniga grojzdja. Kar razstavo grojzdja vtiče, sta se častitljivi gosp. Valentin Kodre, vredno izsluženi fajmošter iz Goč, in pa gosp. Janez Ferjančič, posestnik ravno od onod, nar bolj obnesla. Lepo je bilo viditi 28 plemén večidel nar žlahtnejšiga grojzdja, ki ga Ipavska dolina rodi, in res s posebnim veseljem so ljudljé viseče grojzde ogledovali in imena mnogih plemén prebirali. Kmetijska družba je obéma gospodama práv hvaležna, de sta na ogled poslala razniga Ipavskiga grojzdja, ki so nam ga častit. gosp. Vertove v „Vinoreji“ popisali in ki nam za letašnjo razstavo niso mogli nič poslati, zato kér tačas niso domá bili, ampak pri velikim kmetijskim zboru v Gradci. — Gosp. Ferdinand Šmidt iz Šiške so razstavili 31 plemén večidel nar žlahtnejših jabelk, 5 plemén ravno taci hrušk in eno pleme jesenskih breskev. Kdor si na spomlad kaj žlahtnih cepičev za svoj vert želi, naj se brez vse skerbí oberne na prijazniga gospoda Šmida v Šiški: dali mu jih bojo brez plačila in z velikim veseljem kakoršniga pleména si bo le vošil. — Gosp. Franc Souvan, kupec in posestnik v Ljubljani nam iz svojiga verta za gradam, ki je poln sadnih lepih dreves, letas niso nič družiga mogli poslati, kot 4 šporglje (Königsgeschenk von Neapel), kér so práv slabo letino imeli; so pa obljubili prihodnje leto z Božjo pomočjo več pridelka pokazati. —

(Dalje sledí.)

Dopis iz Šmartna pri Litíi.

5. Lístopada.

Tudi v naši okolici letas ne le korún, temuč tudi drugi sadeži, posebno pa repa in zelje gnijéjo, pa ne povsod enako. Po višavah, kakor postavim v Štangi, na Prežganji in na Jančjim je korúnova bolezen hujši, ko po nižavah. V Šmartni se je pokazalo, de tisti korún, ki je bil spomlad zadosti zarano (pricajti *)

*) Kér lani clo nič zime ni bilo, je bilo zgodno sajenje práv, sicer pa je škodljivo. Kmetovavec ne sme tedej le na letni čas, temuč tudi na vreme letniga časa gledati. Med zimo in zimo, med spomladjo in spomladjo, je velik razloček.

in globoko v zemljo podoran, se je bolj pri zdravji ohranil, *) kakor pa tisti, ki je bil pozneje in plitvo vsajen. Naši farovški so ga bili skorej nar bolj zarano in práv globoko na veliko njivo podorali, in je, hvala Bogú! zdrav ostal.

Kar pa repo in zelje per nas zadene, tega nam je dosti proč prišlo, in repa je enaka spridenimu jabelku, ktera je od zunaj lepa viditi, od znotraj je pa polna nekake smerkeljnu enake vode in smerdljive gnjilobe, tako, de si mora človek, berž ko jo poduha, nos zatisniti.

Letas se ne da skorej nobeno sadje dolgo ohraniti, kako bo pa z novim vinam? Že marsikteriga vinorednika smo slišali rēči, de se letašno vino vleče; torej pa tudi z njim močno vun rijejo, in ga kupcam ponujajo. **)

J. O. Lepstanski.

Oglas

milostljiviga Ljubljanskiga kneza in škofa
zastran Alojzjevša ***).

Anton Alojzi Wolf

po Božji in apostoljskiga stola milosti

knez in škof Ljubljanski

Njih ces. kr. apost. Veličanstva pravi skrivni svetovavec i. t. d.
celi častitljivi duhovšini Ljubljanske škofije
na znanje.

Kar sim v leti 1824 svojo viši pastirsko službo nastopil, je bila vseskozi moja posebna skerb, de bi vedno zadosti in verlih mladenčev za duhovski stan svoje precej razširjene škofije dobival.

Kér je popred, in še kratko pred mojim nastopam take mladosti le po malim bilo in za potrebe škofije ne zadosti, so prišle pa potem nektore leta, v kterih se je toliko domačih mladenčev po dokončanih modroslovskih šolah za bogoslovstvo in sprejemo v škofijsko duhovšnico glasilo, de jih nisim mogel vsih vzeti, in de mi je lahko bilo med njimi voliti, in le tiste vzeti, kteri so mi bili zastran posebniga šolskiga izobraženja in očitniga poklica v duhovski stan od takih mož hvaljeni, ki so jih bolj na tanjko poznali.

To močno tišanje domače mladosti k učenju bogoslovstva je vonder le kratek čas terpélo; zakaj kmalo potem skozi nekaj let se jih je spet manj k njemu glasilo, tako sicer, de sim med njimi komej ali pa še ne vsako leto potrebno število dvajset takih mladenčev našel, ktere bi bil s popolnoma ali saj z zadosti mirnim sercam v duhovšnico za učenje bogoslovstva vzeti mogel.

Kakor pa od ene strani vse ravnanje dandanašnjiga časa mladenčam le malo prejetniga ponuja, de bi se poklicu vdali, ki razun večidel pičlih prihodkov povsod na težave in zaderžke zadeva, — tako je od druge strani, kér ubožnost ljudstva na deželi vedno večí prihaja, manj premožnim ali clo ubožnim učencam zmirej težeje, dolgoletne šole izdelovati, ki se za vstop v duhovšnico terjajo; kar večletna skušnja očitno kaže, po kteri se vidi, de iz ubožniših krajev škofije le malo mladenčev v šole pride.

*) Tudi po več drugih krajih Krajnskiga je bila letas taka.

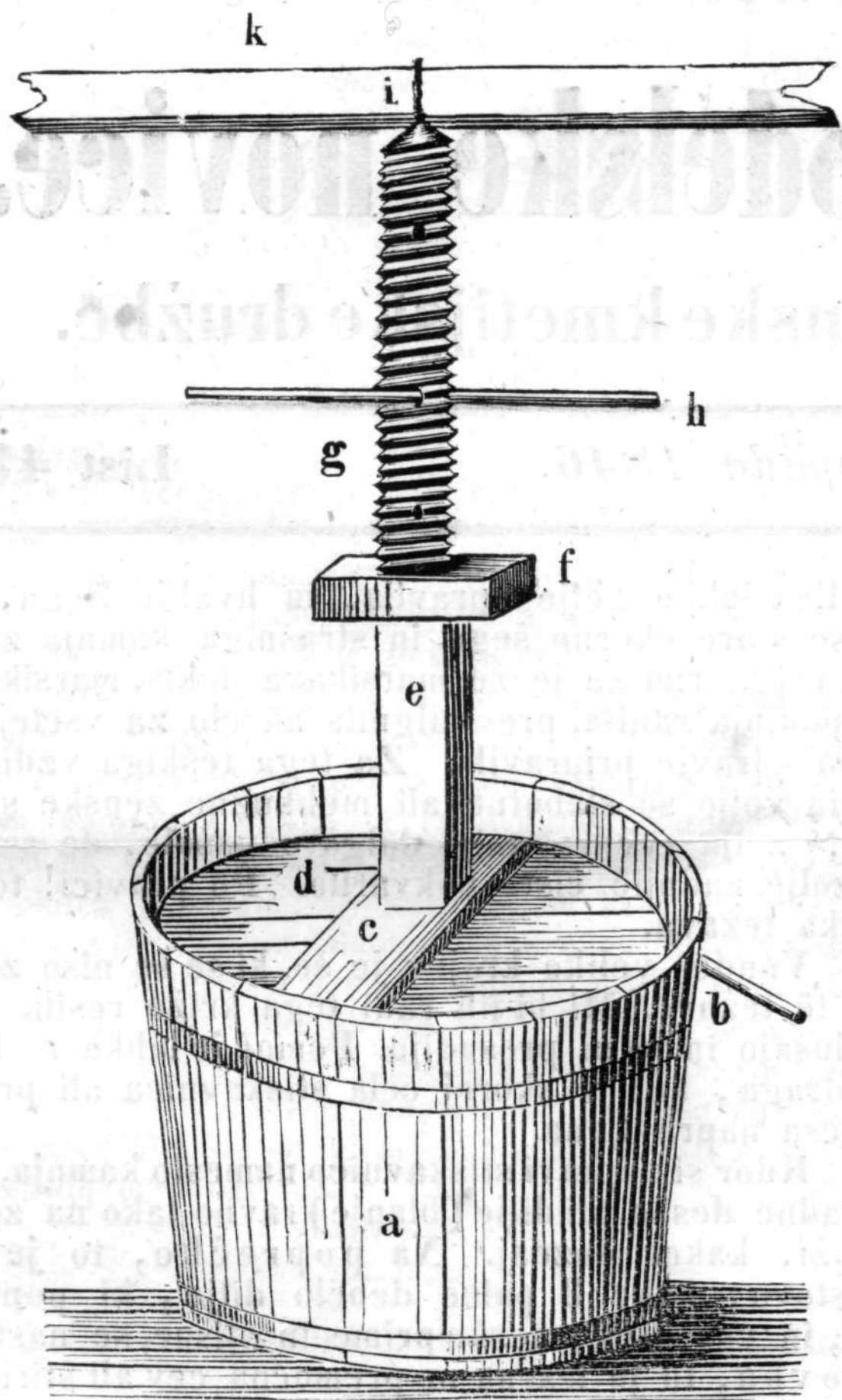
**) Nadjamo se, de bo to le prazna skerb, de se hoče vino pokaziti, kakor so tudi na Estrajškim letas nekteri voherniki hrup zagnali in rekli, de letašnje vino ne bo pred 3 leti za piti. Kupec hočejo s takim hrupam ceno vina ponižati: tode naši vinoredniki na Dolenskim se ne dajo premotiti, zakaj letas je cena vina povsod na pol viši kot lani. To pa moramo rēči, de vzrok sedanje dragote nam nič kaj v glavo ne gré, in de bi práv radi imeli, ko bi nam vedil kdo to na tanjko razjasniti. Ali je samo korúnova gnjiloba vsiga tega kriva? Vredništvo.

***) Po obljubi 45. lista in po dovoljenji milostljiviga kneza in škofa podamo bravcam od častitljiviga gosp. P. Hieingerja poslovenjeno pismo, s kterim so Njih Ekscelencija osnovo mladenšnice v nemškem jeziku na znanje dali.

Vredništvo.

pripravno luknjico, v katero pisek ali cevko vtaknejo. Po ti se voda sama odcedi v pristavljeno posodo. Kadar že zelje in voda niže stopi, zadela jo ali zabijejo zgornjo luknjico (do drugiga leta) in novo niže navertajo i. t. d. Za teh luknjic voljo pa doga vunder dolgo terpi, preden je treba nove namestiti. Dokler so še po šefih to kisló vodo vlečili, si je marsikaka ženska sušnico ali kakšno drugo pljučno bolezin navlekla za vse žive dni. — Kadar že zelje tako nisko v kadi stopi, da sta tulovka in vertilo prekratka, se mora pod tulovko kakšín snažen pén pčložiti.

Kar bravcam sama beseda ni zadosti razjasnila, jim bo pa podoba živo pred oči postavila.

a je doga; **b** je cevka v dogi; **c** je poprečka; **d** so navadne deske; **e** je štirivoglatni žleb, v katerim vertilo od znotrej gori in doli gre; **f** je žmék; **g** je vertilo; **h** je železni količek; **i** je lunjek; **k** pa je tramič.

Živkov.

Od kod imajo desetine, tlaka in gosposkini davki svoj začetek?

(Dalje.)

Per Slovanih ali Slovenih so šege starih časov bolj tamné; vunder je gotovo, de tiste terde sužnjosti, kakor per nekterih družih narodih, za hlapce per njih ni bilo, in de je večidel vsak na svojim kosu zemlje kmetoval; sej so oni od nekđaj nar raji polje obdelovali. Pozneje, ko njih zgodbe bolj znane postanejo, se najdejo na eni strani tudi manjši posestniki popolnoma sami svoji (plemeniti); veliko pa taci kmetov, ki so bili višim plemenitnikom, grofam in knezam, s svojim životam lastni, kar je zdaj le v malokterih deželah viditi. Kolikor je pa Slovenov pod nemško vladarstvo prišlo, je bil njih stan po nemških postavah vladan. Per nas, to je na Krajn-

skim, Koroškim in Štajarskim so posebno nemške pravice veljale; in ni pozabiti, koliko je stan kmetov od miloserčnih avstrijskih vladarjev v poslednjih časih polajšan in zboljšán. Pod cesarico Marijo Terezijo so bili davki bolj v red djani (Rectificatorium); potem pisano, kako de naj se vžitne (mitne) zemlje v kupne spreminé. Cesar Jožef II. je tudi lastnini z životam (Leibeigenschaft), kjer se je še našla, po svojih deželah konec storil. Dan današnji je pa še per vsih gosposkinih davkih, desetinah in tlakah peti del odpisan, in s tem je kmetu veliko polajšan njegov davek.

Perstaviti je, kako de tudi cerkve in duhovni gospodje imajo kmete, desetine in davke v posestvi. Ko je keršanska véra jela med nemškimi in slovenskimi rodovi gospodovati, so kralji, vojvodi in knezi tudi cerkvam podelili veči ali manjši posestva s kmeti in davki, ali pa same desetine, de bi se božje hiše mogle v dobrim stanu ohraniti, in cerkveni služabniki spodobno preživiti. Kar zlasti desetine vtiče, so bile cerkvam že tudi po rimskih postavah, po izgledi stare zaveze, perpisane, in to so še pozneji deželske in duhovske postave zaterdile; in tako se je zgodilo, de v nekterih krajih, kjer je šel deseti del perdelkov deželski gosposki, se je deveti del dal cerkvi. Kjer pa cerkve taciga posestva niso dobile, se jim je po drugih potih, posebno z bero (kollekturo) pomagalo.

(Konec sledi.)

Popis prve sadne razstave v Ljubljani.

(Dalje.)

Gregor Bernik, kmet iz Dobrave, je dal v razstavo žlahtnih robačev in gambovcov, lepih čebularjev in sivk in pa pozimskih hrušk, ki se „krote“ imenujejo. — Gosp. Juri Pajk, Ljubljanski tesarski mojster in na vse strani pridni mož, je poslal žlahtnih Saksonskih pozimskih puternic in pa kutin. — Z veseljem smo sprejeli od častitljiviga gosp. Antona Ukmarja, fajmoštra v Tomaji sicer le eno, pa silno lepo hruško, ki se po nemško „Winter-Königsbirne“ imenuje, in ktera je celi čas razstave zavoljo lične postave in lepe barve práv zlo slovėla. Slovenskiga imena te hruške letas nismo mogli zvediti. — Gosp. Dr. Struppi so iz verta c. k. kmetijske družbe na Poljanah 42 plemén jabelk, 9 plemén hrušk, nekaj lešnikov in orehov in pa 6 buč v razstavo poslali. Sadje družbniga verta je večidel žlahtniga rodú, iz kteriga zamore vsak sadjorejc na zbiranje cepičev dobiti. Imenovani vert bo pa vsako lelo čez dalje več žlahtnih sadunosnic rodil, kér si gosp. Dr. Struppi z gorečo ljubeznijo in na vso moč prizadevajo, žlahtno sadje pomnožiti, za ktero so si v ravno tem vertu nekđaj žlahtni gosp. Vest z neutrudljivo skerbjo, za njim pa tudi gosp. profesor Kersnik, gosp. prof. Hlubek in gosp. Dr. Orel veliko prizadevali. Razun sadja so razstavili gosp. Dr. Struppi veličanskih buč, ki so po centu teške bile in ki so vsim ogledovavcam silno dopadle, posebno pa tistim kmetovavcam, ki se z rejo prešičev pečajo. Gospod dohtar so seme teh veličanskih buč iz Dunaja dobili in ga radi vsakimu zastonj podarijo, kdor ga imeti želi.

(Dalje sledí.)

Tomaž Jugovic, mizár v Stari Loki na Gorenškem.

Za marsikteriga prebrisaniga rokodelca še ne vémo, de ga v deželi imamo, in namesti de bi domačim mojstram kaj zaslužiti dali, pošiljamo rajši svoje petice v druge kraje, de dostikrat slabji blago draže plačamo. Veliko denarja je že šlo iz Krajskiga za pisane table (Parquettafeln), ktere se v tla gosposkih hiš vložujejo. Pri

lahko kdo konja kupil in ga precej v mesnico dal; pa vém tudi dobro, de veliko konj v nič pride, ki imajo dobro in zdravo meso, ki bi se lahko v prid in korist obrniti dalo. Kolikokrat se po nesreči perpeti, de si kak zdrav, dobro rejen, lep konj nogo zlomi, za kteriga ni druge pomoči, kakor de se konjedéreu da.

Zarobljen in neusmiljen hlapec, ko bi tudi večkrat pijan gospodár tak terdoserčnik ne bil, mahne v divjim serdu konja po glavi, mu okó izbije, ali ga še clo tako poškodje, de ni za nobeno rabo več, in ne vé kam z njim.

Mladi konji, polni življenja se večkrat v norčevanji ali radovanji pobijejo, in tako brez koristi proč pridejo.

Star konj oslabí, ni več za vpreči; pa kér njegov gospodár ne vé kaj z njim storiti, ga po nemarno sili voziti in ga pretépa tako dolgo, do mu na césti pogíne. mertev na tla pade in na poti ostane. Koliko starih konj pa tudi stradanje umorí, kér se jim potrebna piča krati! —

Kje je usmiljenje, kje je miloserčnost do žival, ktero nam družbe zoper mučenje žival toliko perporočajo? Ali bi ne bilo bolj umno pa tudi koristno, če bi posestniki take bolj stare konje v hlevu nekoliko boljši s senam kermili, in jih odebelili, po tem pa kakor drugo klavno živino zaklali, in tako meso domá v prid obrnili? Če stare krave kolemo, zakaj bi pa starih in sicer zdravih konj ne? Koliko živeža bi več bilo, ko ga je zdaj? Možjé, kteri so to reč že večkrat poskusili, terdijo, de se da konjsko meso tudi posušiti in de je dobro tudi suho. Skušnja je pokazala, de je konjski jezik boljšiga okusa ko goveji. Tudi sercé, jetra, obisti, pljuča i. t. d. práv perpravljené, jedcam neki práv dobro dišé. Meso mladiga zdraviga konja se enaci telečjimu, in meso starih konj je malo slabši od govejiga. In če bi se nam tudi v početku tako dobro ne zdelo, ko goveje, kteriga smo že navajeni, ali je pa to práv, de se nepremišljeno zaverže? Koliko ljudi, posebno revnih bi se lože preživelo in koliko denarjev bi se pervarvalo! Veliko lože bi se pa še pervadili konjsko meso jesti, ako bi se ljudje pogovorili sicer zdrave, pa poškodvane konje v mesnici óčitno klati, in ko bi se konjsko meso, predenj se konj zakole ali pobije, od zató postavljenih oglednikov poprej preglédalo, in to poleg podučénja, kteriga so nam gospod vrednik naših obcnokoristnih Novic od druge klavne živine na znanje dali.

Ko bi se konjsko meso po ukazi gosposke tako, kakor meso druge domače živine preglédovalo, ali je zdravo ali ne, kdo pameten bi se branil ga jesti, in zakaj bi ga ne kupovali tudi, ako bi nam kaj bolji kup peršlo? Če zamoremo polže, gosí, race, prešiče, želve, ostre in več drugih žival jesti, zakaj bi narčedniši in nar lepši živine — konj — ne jedli?

Če nas bo dragína tako še zanaprej stiskala, in če nas naš prijatelj korún zapustí, bo tréba na druge jestvine misliti, in si pomagati kakor bo moč, pomanjkanje živeža vkrotiti in se lakoti v brambo staviti.

K . . c.

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

(Dalje.)

Gosp. Dr. Orel so poslali v razstavo 2 plemeni za kuho koristnih zímek, 3 plemena žlahtnih puternic, nekajlepih tomincov, poletnih libern, kutin, nešpelj, lacarolov (pitaniga gloga) in pa več plemén ohrovta, pozne rudeče retkve, in pa pertličniga fižola nar rodovitnišiga pleména. — Gosp. P. Hudovernik so s svojimi peterimi pleméni jabelk, peterimi pleméni hrušk in žlahtnim grojzajem óčitno pokazali, de zaslužijo v prvi versti krajnskih sadjorednikov imenovani biti, zakaj njih sadje je nar žlahtniših plemén in

oní si vseskozi prizadevajo, si zmirej več žlahtniga sadja pridobiti. Tako prizadevanje viditi, je kmetijski družbi kaj prijetna reč! — Franc Bizjak, kmet iz Dobrave, je dal v razstavo nekaj navadnih jabelk in hrušk in pa domačiga grojzda; če ravno to sadje ni žlahtniga pleména bilo, nam je Bizjak vunder z njim zató vstregel, kér namen sadne razstave ni, le samo žlahtne pleména na ogled postaviti, temuč, vse pleména, ktere na Krajnském rastejo. — Žlahtniga sadja so poslali gosp. Jožef Bišof, sovlastnik Vevške papirnice pod Ljubljano. — Kar je gosp. Juri Laurin, župan iz Ternoviga predmestja v Ljubljani, v razstavo dal, je bilo večidel lepo, žlahtno sadje. — Gosp. Janez Bohinc, vertnár v Ljubljani, je razstavil nekaj navadne vertne zelenjave. — Gospá Elizabeta Pelikan, grajšakinja v Černelim, je poslala lepih jesenskih breskev; gosp. Peter Leskovic, posestnik in adjunkt pri c. k. kmetijski družbi, 9 lušpern; gosp. Šimen Tomc, kerčmar v Krakovim, lepih jesenskih breskev; Anton Posnik, vertnár na Poljanah, dve pleméni fižola; Lenka Tomcova iz Krakoviga pa nekaj cibár.

(Konec sledí.)

Popis letine na gorni strani Celja, in ne- ktere prijateljske vošila zastran Novic.

10. dan Grudna.

Gospod vrednik! Zdavnej vém de že pričakujete od tod obljubljeniga pisma; in ko bi Vam ne šlo ravno tako navpičlo s časam ko meni, bi me že narberž bili izpolnjenja moje obljube opomnili.

Kako de je pri nas z letvino, bi radi zvédili? Od več krajev naše dežele ste med letam zvedili, in ste nam zopet v Novicah priobčili, kako de se je vreme nosilo. Tam, kjer je bila huda toča, plohe, nalívi, burje, so slabo odlételi: mi pa na gorni strani Celja smo dolžni za lepe pridelke Boga hvaliti. Žita vsake baže smo obilo pridelali; orehov, sosebno pa češpelj imamo zalogo, de malokdaj toliko; prediva, konopljiné in lane-niga se je lepo reč naterlo in namikalo: ne bo se dalo vse to zimo poprésti. De si je ravno toča marsikje hudo delala, bo cela Celjska kresija vunder, berž ko ne pri boljim ko lanjsko leto. Korún nam je res skorej povsod zlo vzélo: je pa žita precej več ko lani. Korúna se najde kak kupec drobnih šišek po hramih. Iz tih drobnih zernic si bomo iskali korúnovo plemé prihraniti, ako nam še tih vjíma ne vzame. Te odbrane šiške k sreči ne gnjijejo naprej.

Vreme se celo jesen obotavlja, de ni dan dnevu podoben. Zadni konec Kimovca, in veči del Kozoperska je le deževalo; komaj smo posejali, in obilne pridelke iz nogradov pospravili, sosebno kér je letas tergatev v čas jesenske setve padla. Goríce so v naših krajih letas delo obilno plačale: z dobrim vinam smo si sode in kleti napolnili. De se vino kazí, zelje v kadéh gnjije, répa trati — ni rés. Le iz goríc na senčnih straneh, v znožji visokih hribov se ga je kak sodič potegnul in skazil: pa taki kraji niso — gotovo de ne — od Stvarnika za vinsko tertó namenjeni, ampak za bukovje, hrastje, brezje i. t. d. Taki vinogradniki bi bolje storili, ko bi tersje posekali, in si zavode (hoste) zopet podredili; zakaj iz takih senčnih goríc se dobí v narboljših vinskih letih čvček črevogrizec, in pride dražji ko bizelšina, namésto de bi se derva drago prodale. Pa na mesti de bi se taki nogradi zatirali, se še le novi zasajajo. Ščasama ne bo derčéta dobiti!

Lani sim Vam sv. Lizbete dan pisal, de je še po vsih Svetih bilo tersje zeleno; tudi letas je bilo blizo sv. Martina. Smo smeli po starih skušnjah lani dobre letvine pričakovati: ne vém, ali bi jo sméli letas drugač. Če bo zima mehka, bi znalo práv biti; če bo pa

podlaga se tujčevi pēti, pravijo naš slavni Koseski in to je res. Gerda navada je tedej ptuje izdelke viši ceniti, kot domače, brez prevdarka: ali so v resnici tudi boljši od domačih? Gerdo je ptuje rokodelce visoko povzdigovati, domače pa zaničevati le zato, ker so domači. Verli domorodec tega nikdar ne bo storil, marveč bo vselej na glas hvalil, kar bo dobriga v domovini našel, bo marsikteriga rokodelca iz tamnote na dan potegnil, ga po deželi razglasil in mu dela naklonil; kar ni hvale vredniga, bo raji zamolčal ali pa saj z rahlo besedo poboljšati si prizadeval. Če pa leta in leta pretekó, in to ali uno domače rokodelstvo se clo nič ne povzdigne in nam ptuji rokodelci boljši in tudi cenejši blago ponujajo, je dolžnost vsaciga praviga domorodca, de zapusti domačiga rokodelca in se k unimu oberne, ki boljši blago izdeluje. Le po ti poti se zamorejo domači rokodelci iz svojiga spanja izbudi in persiliti, de s časam naprej gredó! Hud pomoček je sicer ta, pa je edini in gotovi za povzdigo domačiga rokodelstva. Taka je povsod in na celim sveti; človek mora človeka in narod narod dregati, de gresta oba naprej. Tako ravna tudi zdravnik, ki dostikrat le z grenjkimi in zopernimi zdravili zamore bolezin odgnati — večkrat mora bolniku clo roko ali nogo odrezati, de mu življenje ohrani. Bolí, bolí: pa drugači ne more biti!

Za nami bojo še ljudje prišli in zmirej bolj brihtni, zmirej bolj umetni bojo. Mi tedej le za boljši zarod rokodelcov skerbimo, če nismo zadovoljni z vsacim delam vsaciga mojstra Skaza, in ga s tem silimo, de da svojiga sina k boljšemu mojstru, kakor je on sam, in de ga na ptuje pošlje.

Železna cesta je cesarska naprava; Cesar gotovo vseskozi skerbijo za prid svojih podložnih in s teškim sercam dostikrat kaj ukažejo, kar temu ali unimu prihodke zmanjša. Pa Cesar — dobrotljivi oče — morajo skerbeti za občinski prid, ne le za dobiček posamesnih ljudi; zatorej so ukazali železnico napraviti, ktera bo marsikteriga hudo zadéla, večí število ljudi pa bo osrečila in njih prihodke povikšala.

Lejte, ljubi kmetje in rokodelci, taka je povsod; zatorej zdaj ni več čas za spanje, temuč za napredovanje, učenje, posnemanje, kar nas dobriga ptujci učijo.

Dr. B.

Še nekaj zastran korúnove bolezni.

Lanjsko leto sim si iz več krajev po Krajskim korúna nabral in ga zavoljo njegove bolezni na tanjko ogledoval. Kar je bilo zdraviga viditi, sim ga čez zimo spravil v klet in ga položil na zidek blizo okna, kakih 6 čevljev visoko od tal. Nekaj tega sim letašnje spomlad posadil, nekaj pa za prihodnje ogledovanje še v kleti ležati pustil. De je bilo med tem korúnam veliko taciga, ki je bil popolnoma zdrav, sim se iz tega pripričal, ker sim ga lani prerezal, tudi od znotraj na tanjko ogledal in pri natančnim ogledi nič bolniga našel. Tako prerezaniga sim spravil v kleti.

Unidan spet pregledujem spravljeni korún in lejte! kaj sim zapazil? Na 3 do 4 palce dolzih poganjkah je obrodil — pa brez perja — veliko mladih korúnčkov, po lešniki ali orehi debelih, ki so bili večidel letašnji korúnovi gnjilobi podverženi! Pokazal sim tako bolán korún častitljivi Ljubljanski kmetijski družbi in ga po nji tudi vsim drugim avstrijskim kmetijskim družbam na ogled in za presodik poslal.

Ta korún je bil lani zdrav, ali je bil saj zdrav viditi; ni prišel ne v ilovnato, ne pešeno, ne slabo ne

dobro gnojeno zemljo; ni imel nič mokrote; ni imel clo nič perja, po katerim, kakor nekteri pravijo, bi bila mógla kužna vunanja sapa in bolezin va-nj iti; tudi na vunanj sapi ni bil in tudi na sonci ne — in vunder se je mladih korúnčkov gnjiloba in trohljivost perjela!

Kaj nam neki ta prigodba, ktero so že tudi drugi kmetovavci skusili, spričuje in kaže? Po mojih mislih nič družiga, kakor de je natora našiga korúna popačena in de je korún oslabeled, ker ga nismo začeli že davnej iz semena rediti. Bog daj, de bi res ne bilo, kar se bojimo! Vse pa nam spričuje, de bomo mogli prihodnjič na ta silno koristni sadež, brez kteriga bi ljudje le teško shajali, veliko večí skerb obračati, in de se ne smé, kakor dozda, gerdo z njim ravnati, ampak de potrebuje pazljive skerbí umnih kmetovavcov!

F. Šmidt.

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

(Konec.)

Žlahtno sadje v razstavo dano od gosp. Friderika Greseljna, posestnika in c. k. uradnika pri deželnim poglavarstvu v Ljubljani, zasluži veliko veliko hvalo; posebno so gosp. Greseljnové hruške nar imenitniših plemén. — Gospá Ana Janežova, vdova v Ljubljani, je razstavila dobriga španjskiga grojzdja, paradižnic in kumar. — Kdor v Ljubljani hoče nar žlahtnejših hrušek raznih plemén dobiti, mora iti k gospodu Jožefu Seunigu, starjimu; tukej bo našel veliko plemén nar imenitniših hrušk, pa tudi jabelk, akoravno stari gosp. Seunig imajo posebno veselje le s hruškami. Tukaj pa bo tudi dobil žlahtnih cepičev po volji, zakaj gosp. Seunig, so za poboljšanje krajske sadjoreje ves goreč gospod. Bog Jim daj še veliko let ljubo zdravje! Oni so tudi svojiga zéta, gosp. Dragotina Rünageljna, dosluženiga c. k. stotnika, za sadjorejo močno vneli, ki je pri pregledovanji in imenovanji v razstavo poslaniga sadja kmetijski družbi práv pridno pomagal. — Gosp. pater Benvenut, pridni delavec v nogradi Gospodovim za dušno in telesno osrečenje človeštva, so poslali v razstavo veliko jabelčnih plemén iz svojiga rojstniga kraja v Stražiši, in pa iz Teržiča. — Gosp. Andrej Fleišman, vertnar c. k. Ljubljanskiga botaniškiga verta, so dali iz tega verta razun kutin in papežove, podzemeljske ali laške repice (Topinambur) tudi nekaj smokev (fig), ki so bile letašnji tretji in pa zreli sad nekiga drevesa, ki so ga ranjki gosp. Hladnik — botanikar neumerjočiga imena — tukaj zasadili in ki je le v leti 1834, pa le enkrat, popolnoma zrel sad obrodil. — Gosp. Ignaci Bernbaher je dal 3 francoske kosmače; gosp. Pesjak pa Knopovo puternico v razstavo. —

Na koncu razstave nam je poslala modra sadjorejka, gospá Valderavova veliko žlahtnih jabelk in hrušk, ki jih je iz Celovca od vitezov Morovih in pa od žlahtniga gosp. Lanerja dobila, in nam je obljubila prihodnje spomlad tudi žlahtnih cepičev podati, če jih bo kdo hotel imeti. Naj se tedej vsakteri, tode ob pravim časi, pri nas za-nje oglasi!

Gospod J. Oblak nam bo umetno izrisane podobe vsiga krajskiga sadja izdelal, de bomo sčasama imeli popolni sadni vert tudi v podobah.

Kar pri letašnji razstavi še nismo dobili, bomo pa v prihodnje dobili, — vsako leto kaj več — in tako je upati, de se bo sadjoreja močno povzdignila.

Poslednjič še enkrat opomnimo, de naj po danim popisu nobeden ne opusti, žlahtnih cepičev pridobiti si.

Dr. B.

Dopis iz Gorénskiga.

Hvala bodi Bogu, od vsih krajev slišimo vesélo